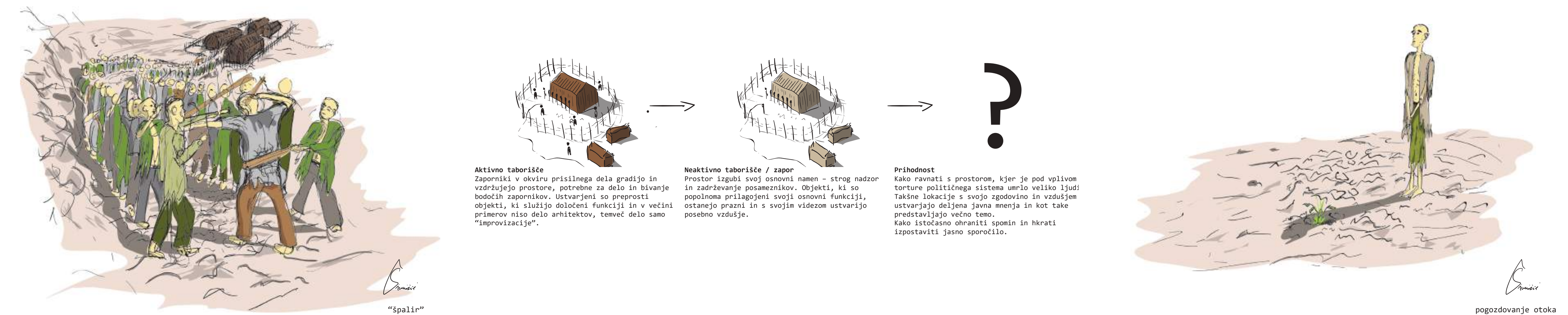

»Odprta žica«

Idejna zasnova zaporniškega naselja na Golem otoku; Strategija razvoja zaporno-industrijskega kompleksa Goli otok

elementi dediščine

program (taborišče)

Najpomembnejši element je program, pod vplivom katerega se otok gradi in razvija. Pojav prvih taborišč v 20. stoletju je prekinil pozitiven razvoj zaporniškega sistema in s svojim načinom delovanja nasprotoval moralnim načelom. Program je proizvod političnega sistema, ki z mučenjem uveljavlja svojo oblast nad sovražniki. Prisotnost loga na Golem otoku je neposredno vplivala na njegove žrtve in redke posameznike, ki so vedeli za delovanje in obstoj te institucije. Čeprav je otok po letu 1956 izgubil svojo prvotno funkcijo, je negativno ozračje še vedno prisotno. Zato lahko rečemo, da je sedanja onemba Golega otoka neposredno povezana z idejo o mučenju in njegovimi žrtvami.

stavbe

Drugi element predstavljajo preprosti objekti, ki so nastajali skupaj z razvojem taborišča in popravnega doma. Večinoma gre za prtilične volume, preproste oblike. Zavzemajo zahodni del otoka in so tako zaščiteni pred vremenskim vplivi. Nastajajo na podlagi prisilnega dela, zato so proizvod in dediščina nekdanjih zapornikov. Uporabo materialov in oblikovanje lahko razdelimo na več faz. V začetni fazi se za gradbene namene uporabljali obdelani goletoški kamen, z industrializacijo otoka se začne uporaba betona kot osnovnega gradbenega materiala, v končni fazi pa postane glavni gradbeni element goletoški industrijski proizvod – modularni betonski blok. Pod vplivom vandalizma in vremenskih razmer so objekti zdaj opušteni in oddajajo hladno ozračje. Predstavljajo zaključeno zgodbo okrnutega sistema.

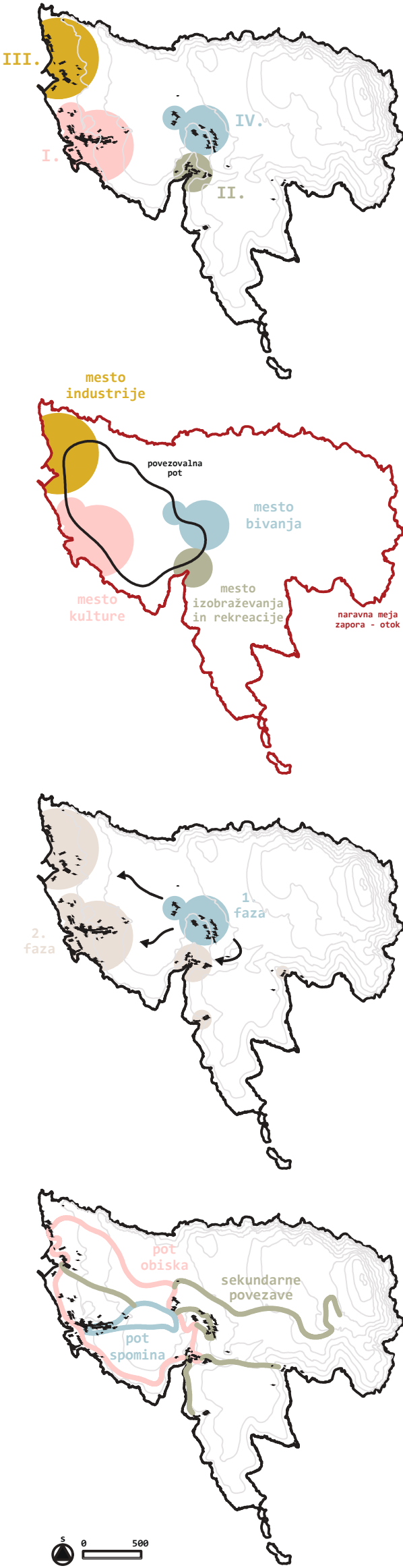
odprte površine

Zelene površine in gozdovi predstavljajo eno najpomembnejših vrednot otoka. Njihov izvor je neposredno povezan s politiko in mučenjem iz prejšnjega obdobja, torej z aktivnim delovanjem taborišča. Danes predstavlja živo dekorativno vrednost, ki je neposredno povezana s sivino in žalostjo, ki jo predstavljajo ruševine nekdanjega delovišča in popravnega doma. Skupaj delujeta kot dve skrinosti, ki se nenehno prepletata. Zelene površine poleg dekorativne vrednosti zagotavljajo mediteransko vzdušje in edino naravno zaščito pred neumljenimi razmerami na tem pustem otoku.

spomin

Če odstranimo vse vidne elemente, ki izražajo samozatano vzdušje, ostanejo le tihе besede, zapisane globoko v jedru tega otoka. Vsak korak na njegovem golem kamnu osvobaja del bolečine in spomina njegovega najtemnejšega časa. Čeprav je del prave resnice zapisan v številnih publikacijah, celota še vedno ostaja le v spominih njegovih prvih prebivalcev. Ustna dediščina išče svoj medij, ki bo zgodbo zaključil na pravi način.

strategija razvoja

obstoječe cone na otoku

CONA I.

- Najgostejše pozidani del otoka.
- Mesto prvega taborišča na otoku (Stara žica), pozneje preurejeno v industrijsko-delovno cono in prostore za prosti čas.

CONA II.

- Mesto nekdanje Velike žice.
- Objekti namenjeni bivanju nekdanjih taboriščnikov in zapornikov.

CONA III.

- Niz zgradb, ki so bile namenjene predelavi neoddelanega materiala. Največje pristanišče na otoku.

CONA IV.

- Najbolj oddaljen pozidani del, nastal v poznejšem obdobju.
- Brez izhoda na morje.

koncept štirih mest

Koncept projekta izhaja iz zaščite in nadgradnje obstoječih elementov dediščine, ki so zagradili identiteto otoka in so na lokaciji prisotni v obliki grajenih struktur in vegetacije. Z revitalizacijo območja v obliki novega zapora se simbolično prikazuje človekov napredek. Na lokaciji se ustvari nova, tretja oblika kaznovanja, ki obstoječe grajene strukture, nastale iz nasilja in mučenja, uporabi za rehabilitacijo prihodnjih zapornikov. Grajene strukture, sestavljene iz več kot 80 objektov, tri glavna pristanišča in drugi infrastrukturni objekti so prostorsko združeni v štiri ločene cone. Tri so na zahodni obali, četrta pa v središču otoka. S strategijo razvoja vsaka v prostoru zaznana cona postane zasebno mesto s svojo primarno funkcijo.

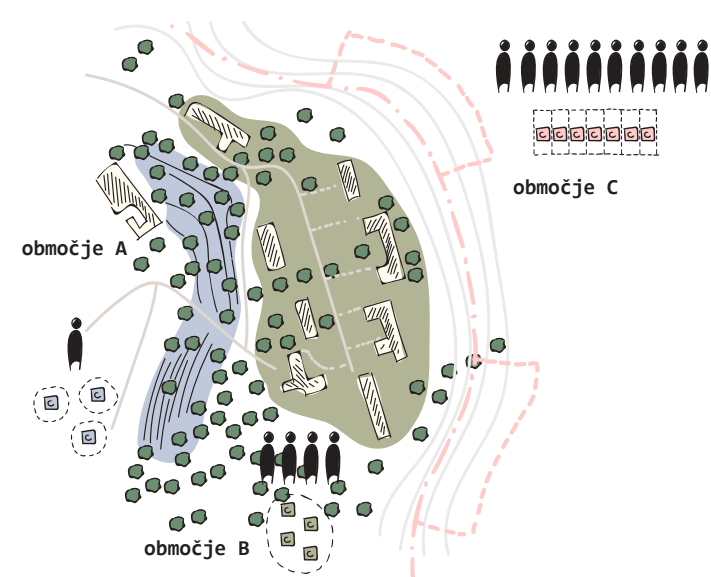
strategija

Strategija razvoja je zasnovana kot fazni projekt s podzgradjem na samozatano. V prvi fazi se gradi zaporniško naselje, ki bi zadostilo osnovnim potrebam za življenje, delo in rekreacijo zapornikov. Nadaljnji razvoj otoka je predviden z usposabljanjem zapornikov, ki s svojim delom prenovljajo nove cone, gradijo nova mesta, ki bodo zaznela z razvojem industrijskega, kulturnega in izobraževalnega programa kot sredstva za zaposlitev in učenje novih poklicev.

povezave

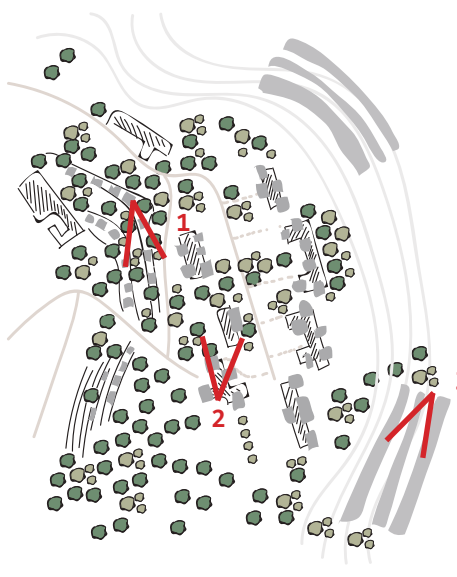
Štiri cone so povezane z obstoječim omejenim potjo, iz katerega se lahko opazi vzdolžni pristop k obalnemu pasu otoka ter krožno nadaljevanje proti središču. Tako so tri obalne cone zdaj novi vstopi na otok, neposredno povezane z zaporniškim naseljem, s čimer se pospešuje dnevna migracija zapornikov. Primarna krožna pot tako med obiskom predstavlja moralni napredek, praktično pa omogoča varen in usmerjen sprehod po otoku.

Idejna zasnova zaporniškega naselja - mesto bivanja

Lokacijo je mogoče prostorsko razdeliti na tri ločene cone. V središču so ruševine, ki jih z dveh strani omejujejo dve jasni meji. Na zahodni strani je v kaskadah razporejen gozdat teren, na vzhodni pa prehod na prosto kamnito površino. Znotraj novoblikovanih con so trije različni tipi namestitev – bivalnih prostorov:

- A. Organizacija znotraj samostojnih prostih enot – posamezne enote: enote so namenjene prvi stopnji kazni oz. namestitvi novih obsojencev.
- B. Organizacija znotraj manjših skupin: ruševine kot novi mikrocetri, ki povezujejo manjše skupine bivalnih enot; druga stopnja prestajanja kazni.
- C. Organizacija bivalnih enot v večjih skupinah znotraj večjega volumna: tretja, zadnja faza prestajanja kazni.

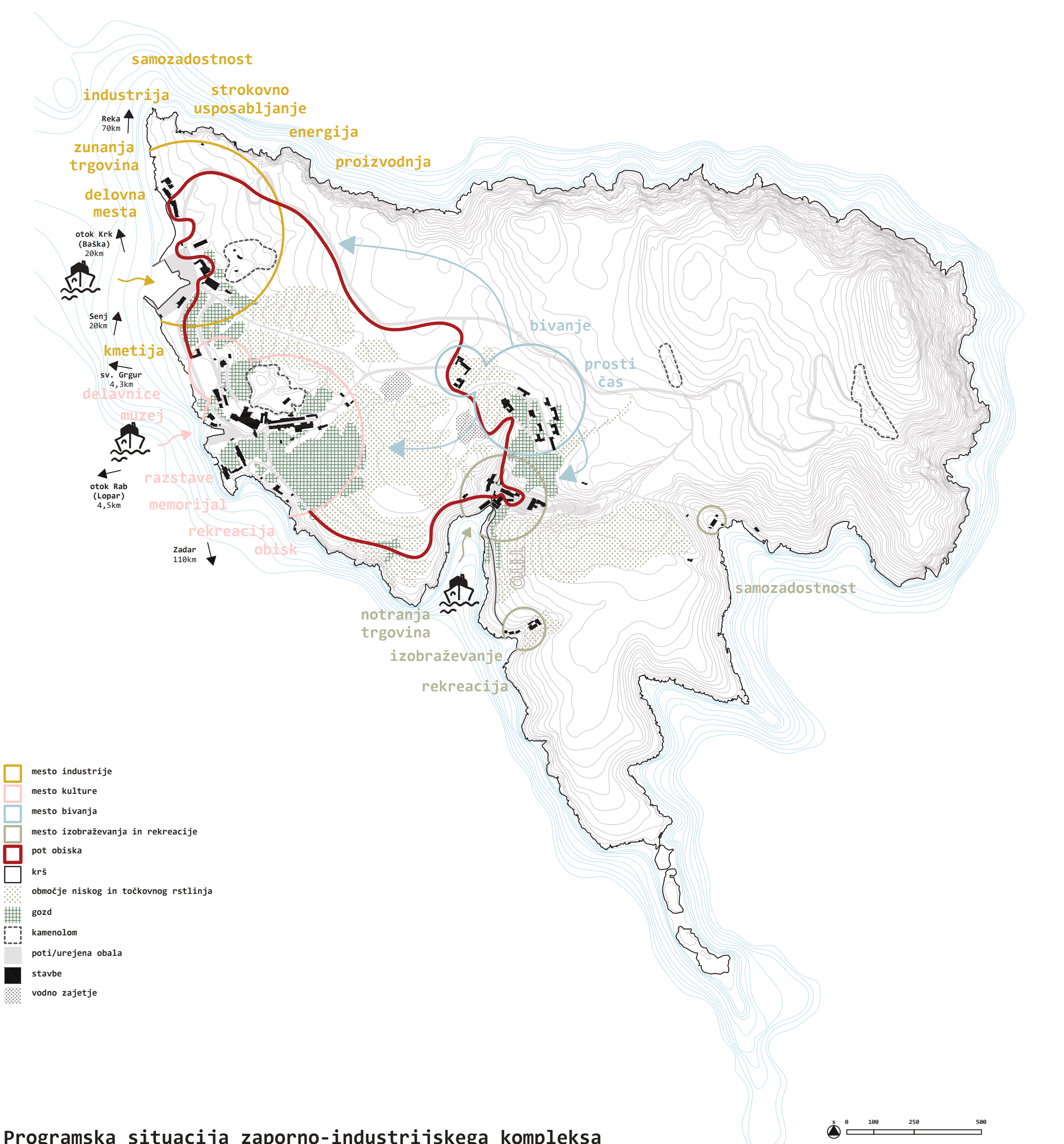
Nove strukture so postavljene kot skulpture in nevpadljivi zidovi znotraj novonastalih con.

- A. Točkovna zasnova – ritem novih objektov in obstoječe narave.
- B. Gruče – obstoječe ruševine povezujejo nove volume v manjše skupine.
- C. Podolgovate vkopane lamele znotraj proste cone, brez pomembnih elementov dediščine.

Obstoječe gozdnote površine se ohranijo in nadgrajajo z novo vegetacijo – oblikovanje novih parkov, skupnih odprtih površin in naravno osenčenih prostorov.

Pogled 1 - območje „A“: zahodna meja - “hiše v parku”

Programska situacija zaporno-industrijskega kompleksa

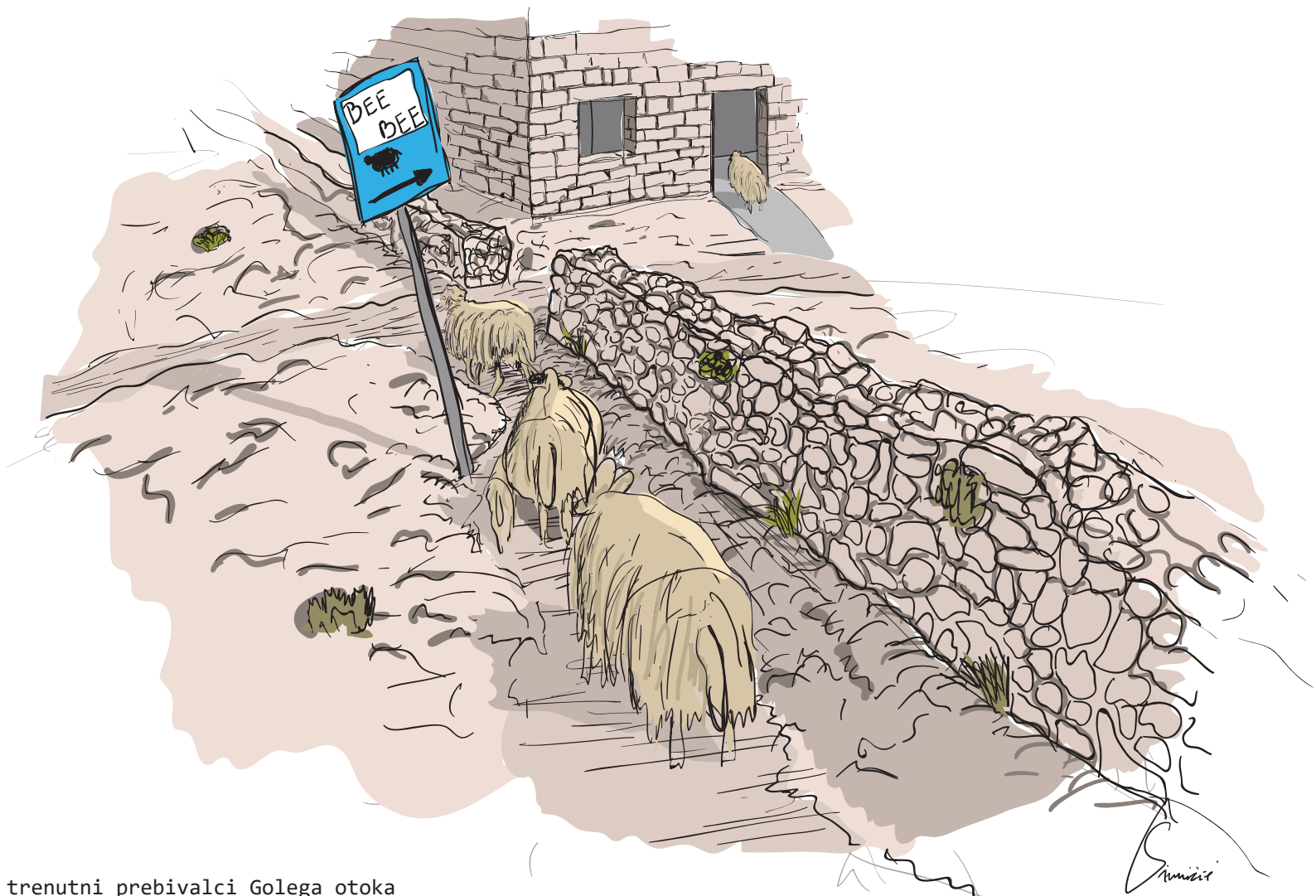
Zgodovino ne moremo spremeniti. Lahko dogotke ponovimo ali se iz njih učimo boljše oblikovati prihodnost. Skozi projekt ukazujem kako lahko kvaliteto prostora uporabimo za nadaljnji razvoj oz. spodbujanje razvoja programov v nasprotju z današnjim pristopom proti dediščini. Idejna zasnova zaporniškega naselja na Golem otoku spodbuja različne emocije in vprašanja zaradi izbrane lokacije in ponavljanja istega programa, ki je občutljiva tema celotni generaciji takratnega in današnjega časa. Ampak zaradi te občutljivosti je tema najbolj ustrezna za ozaveščanje o nujni reformi današnjega zaporniškega sistema, katerega razvoj je nazadoval in ne ustreza potrebam sodobne družbe.

Pogled 2 - območje „B“: prostor ob ruševinah - center zapora

Pogled 3 - območje „C“: vzhodna meja - “obzidje zapora”

trenutni prebivalci Golega otoka

»Odprta žica« Idejna zasnova zaporniškega naselja na Golem otoku; Strategija razvoja zaporno-industrijskega kompleksa Goli otok

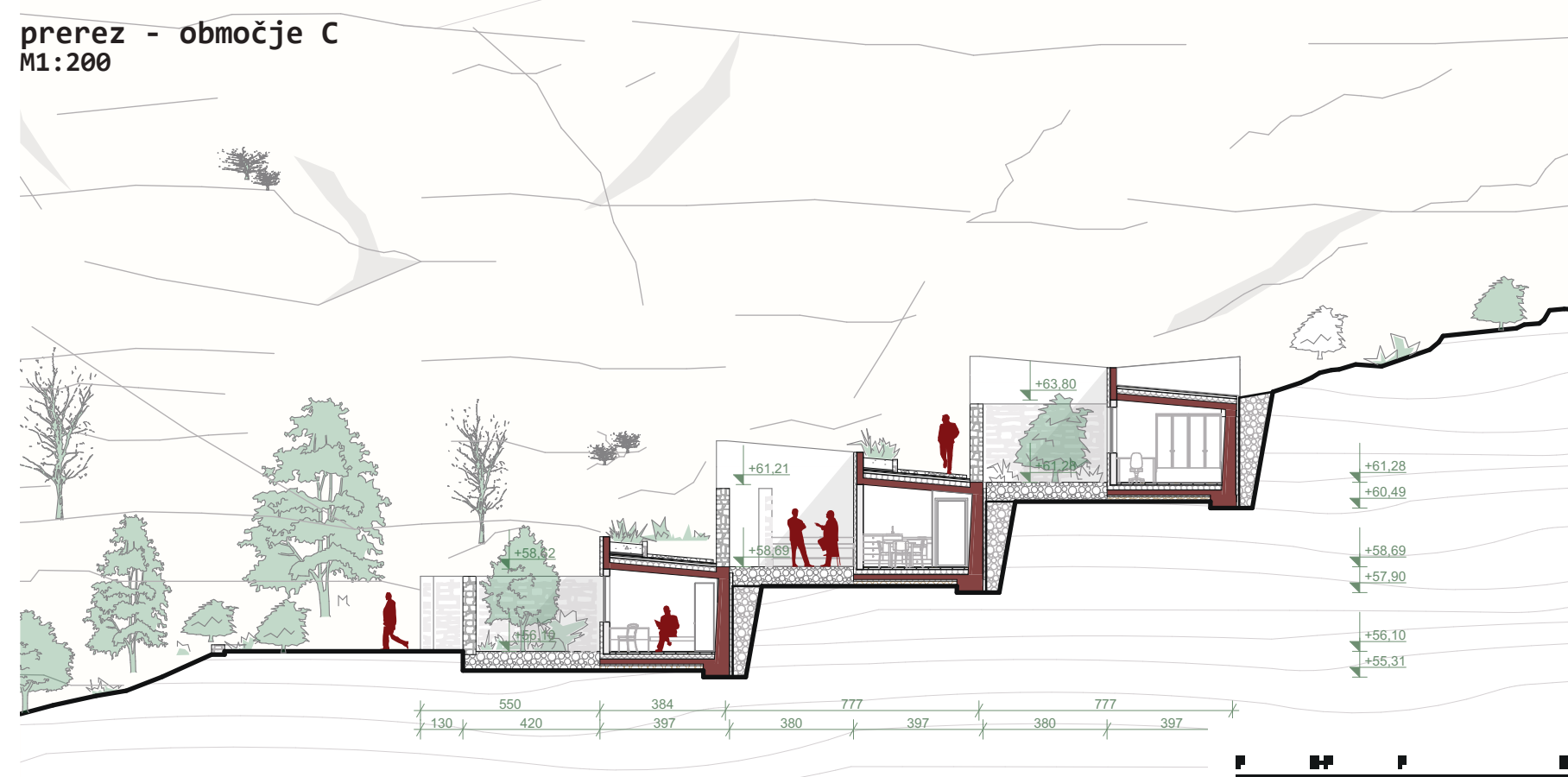
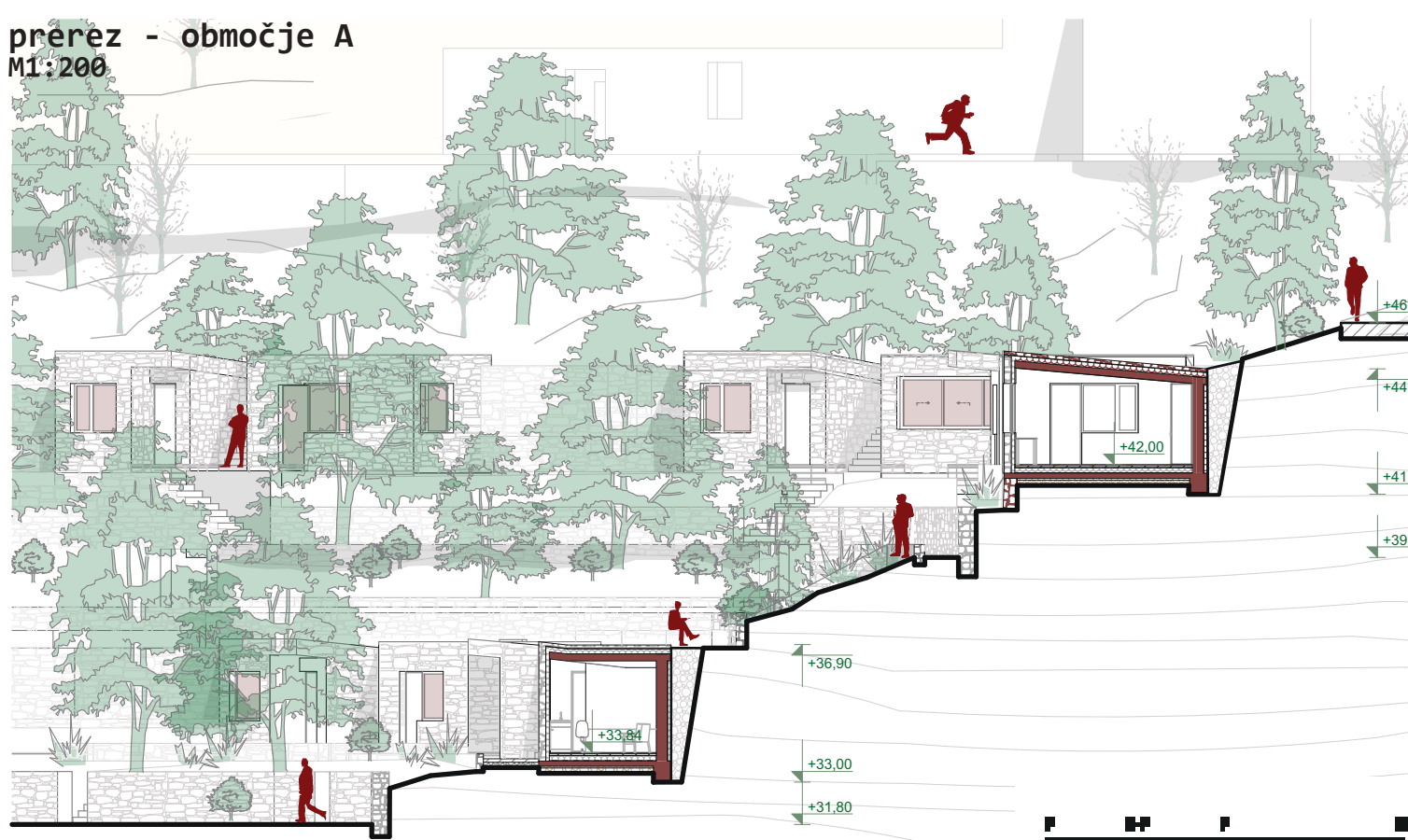
Luka Šimičič | 25150110 | ULFA | EMS Arhitektura | Ljubljana | Leto: 2022/2023
Mentor: prof. mag. Tadej Glažar univ. dipl. inž. arh. I
Somentor: asist. Vid de Gleria univ. dipl. inž. arh.; asist. Jure Henigsmann mag. inž. arh.

Zasnova naselja

Pristop problemu ki ga predstavlja Goli otok in zaporniški sustav je že v svoji osnovi kompleksan. Skozi reševanje me je vodila najpomembnejša činjenica, ki jo pogosto pozabimo in zanemarimo ko razmišljamo o ujetnikih. Tudi oni so ljudje. Prostor v katerem preživljamo nas oblikuje, kar tudi pomeni da nehumani prostori zapora slabšajo ujetnikovo fizično in psihično zdravilje.

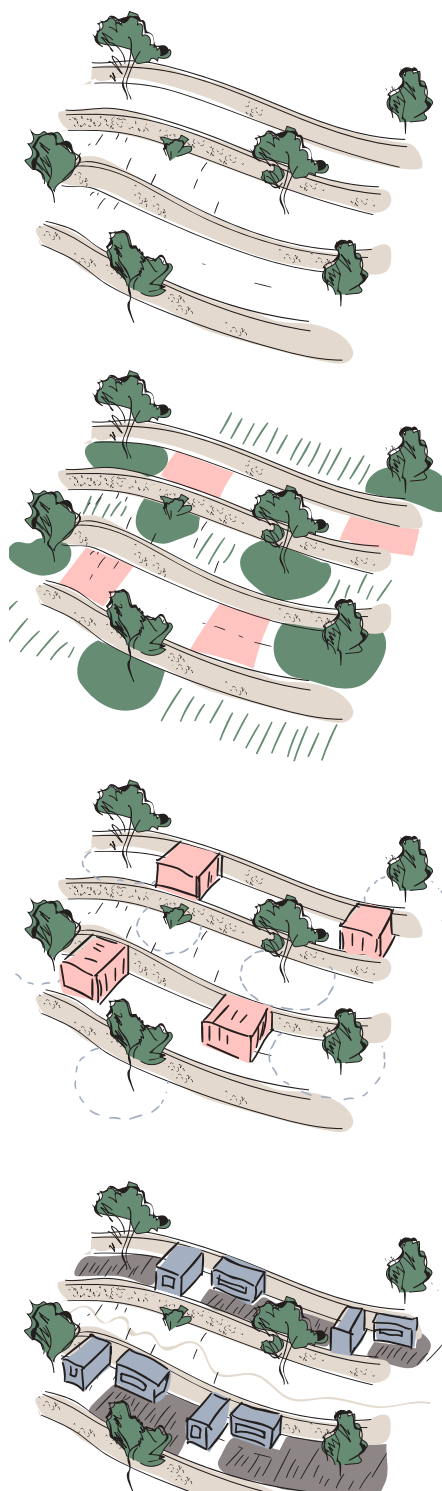
Idejna zasnova je načrtovano zaporniško naselje, ki je organizirano brez prostora in sistema za nadzor zapora ter brez strogo določenih meja. Namestitvev in prostori za osebe so organizirani v drugih opredeljenih conah zunaj zaporniškega naselja. Koncept predvideva prostore, ki po svoji zasnovi in organizaciji sledijo načelom tradicionalnega mesta brez karakterističnih elementov zapora, s čimer se zagotovi bolj humano okolje. Revitalizacija prostora se dosega z delitvijo lokacije na tri ločene cone. Zasnova vsake prostorsko ločene cone poteka po določenih načelih, ki izhajajo iz analize posameznih delov lokacije. Cone so določene z naravnimi in grajenimi elementi, ki jih prepoznamo na lokaciji. Iz prepoznanih elementov nastajajo različni koncepti organizacije in oblikovanja za vsako definirano območje, ki bodo posledično služili za delitev obsojencev po stopnjah prestajanja kazni. Lokacija je razdeljena na območje A oziroma zahodni terasasti del, območje B oziroma osrednji del z ruševinami nekdanjega programa in območje C, ki zavzame prostor nizke valorizacije brez prejšnjih intervencij.

Koncept predvdi razvoj bivalnih prostorov, ki negujejo zasebnost in predstavljajo edini ločen prostor, ki ga ima obsojenec med prestajanjem kazni. Drugi prostori so javni ali poljavni in jih uporabljajo vsi zaporniki. Celica predstavlja obsojenčovo zaklonišče, ki ga uporablja za osebne potrebe ter ga prilagaja in opremlja po svojih željah. Vsaka enoposteljna celica je povezana z ločenim vrtom, dvoriščem ali atrijem, odvisno od konteksta cone.

koncept posameznih prostorov

-območje A: zahodna meja - hise v parku

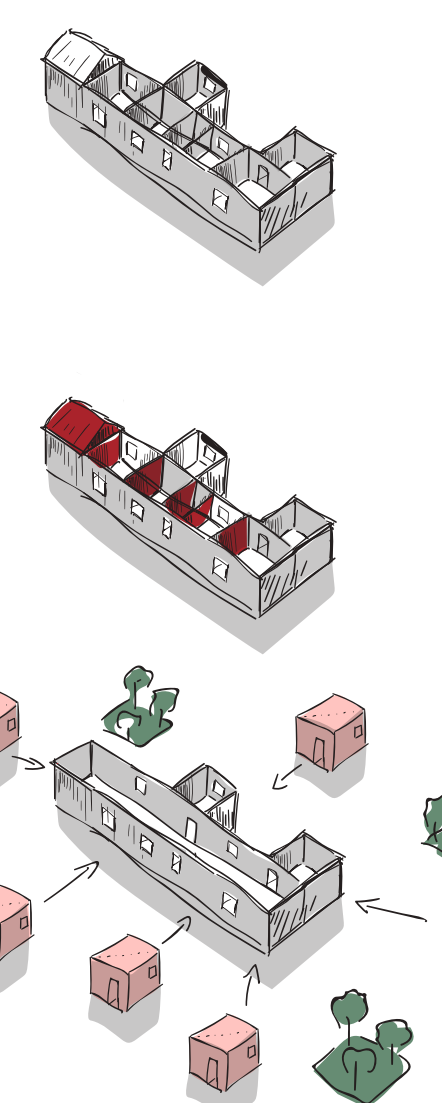
Na nižjem delu območja novega zaporniškega naselja je padajoči teren obdolan z nizom subhizida, med katerim so točkovo razporejena drevesa in nizko rastlinje.

Prazni deli med subhizidi se zapljujejo z novimi volumi in javnimi potmi s poudarkom na ohranitvi vegetacije.

Posamezen prostor novih volumov se oblikuje z delitvijo na dve celici, tako da je vsaka usmerjena proti zelenju v okolici.

Struktura točkovo razporejenih celic omogoča nadgradnjo obstoječe vegetacije v obliki zasebnih vrtov.

-Območje B: prostor ob ruševinah - središče zapora

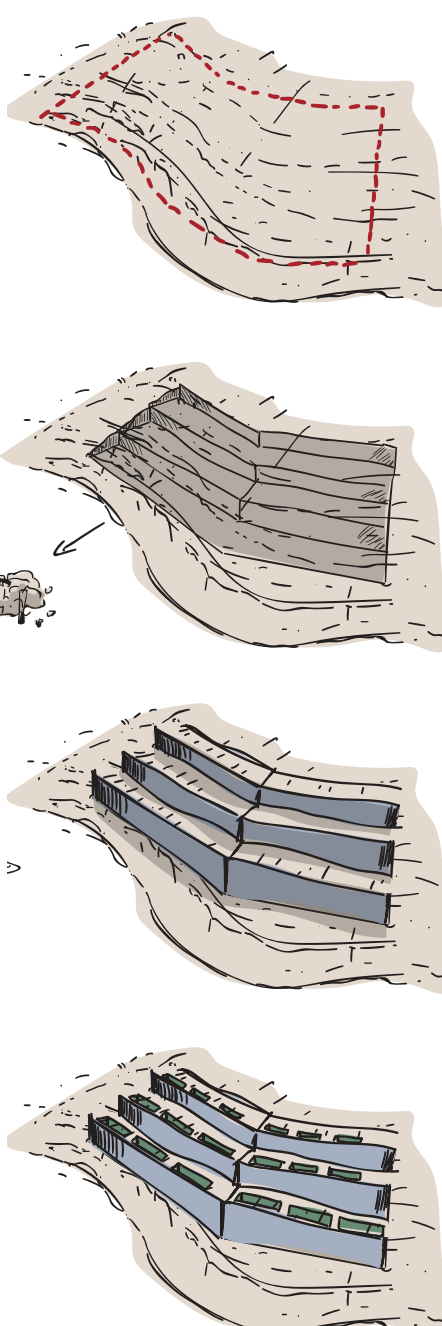
Obstoječi objekti, ki jih najdemo na lokaciji, so zgrajeni z betonskimi bloki. Predelne stene so prilagojene funkcioniranju programa prehodnega časa.

Nevarni in moteči elementi po rušitvi postanejo material za ponovno uporabo na lokaciji streha pa propada.

Zunanji obodi obstoječih stavb postanejo odprti dvorišča, v katerih se vstavlja novi volumi (celice in skupni prostori) in zeleni otoki.

Nove oblike predstavljajo odnos novega in starega kot odnos zunanega in notranjega prostora. Vstavljeni prostori so novi vhodi v dvorišče, skupni program pa se širi na prostore znotraj in zunaj dvorišča.

-Območje C: vzhodna meja - obzidje zapora

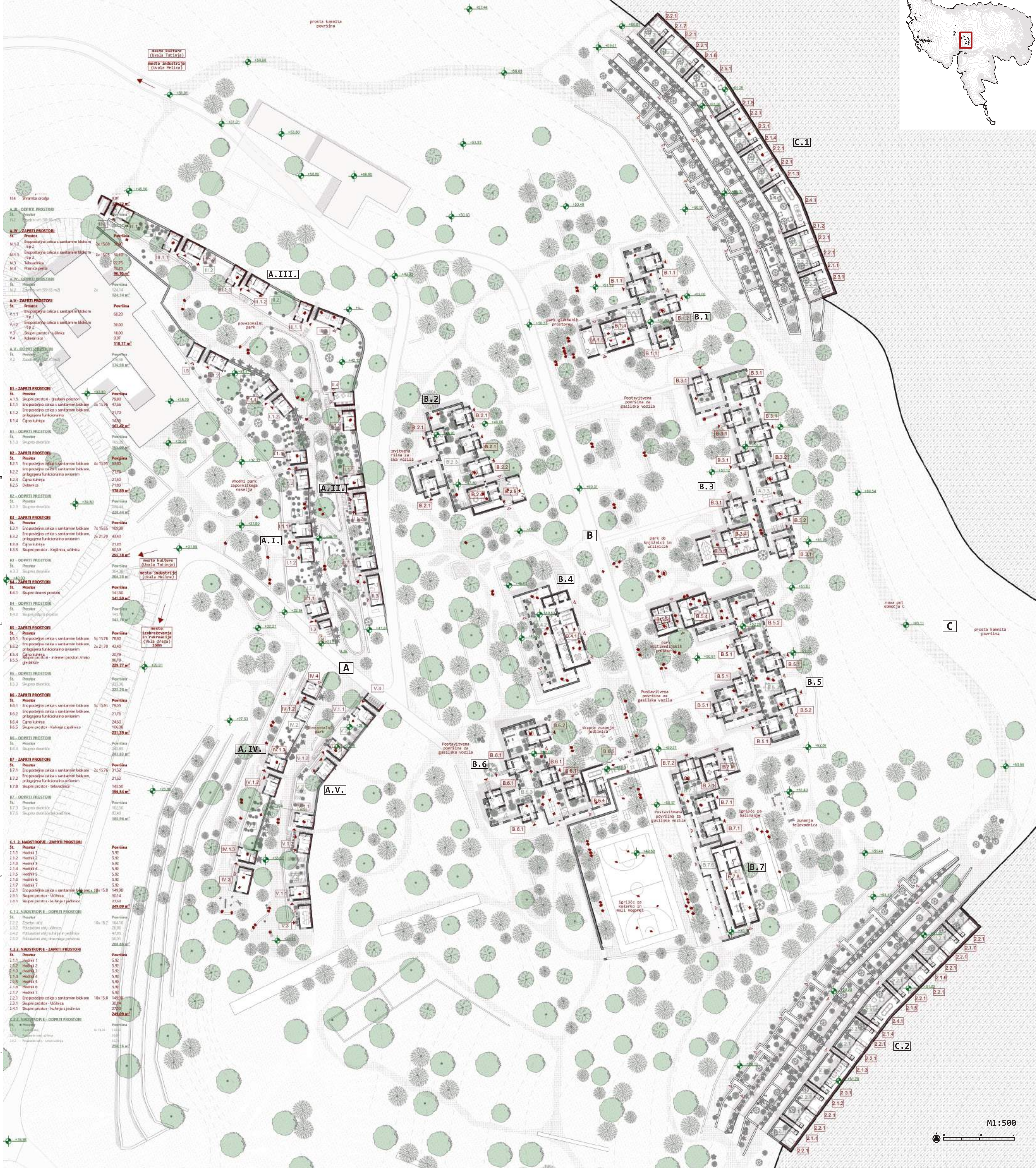
Lokacija objekta je na strmem kamnitem terenu, ki je brez vegetacije in okroža novo zaporniško naselje.

Koncept leži v kaskadnem odzemanju terena, izkopani material se uporablja za potrebe grajenja novih objektov po celotnem območju zaporniškega naselja.

Novi kaskadni volumen se umešča na terasasto oblikovan teren in se z natisnjenjem skriva oz. postane del okolice.

Končni korak vsebuje odzemanje volumov s čimer se oblikujejo novi odprti prostori - atriji, v katere se umešča avtentična vegetacija.

Mesto bivanja - tloris (situacija) pritličja / 2. nadstropja zaporniškega naselja

M1:500